

DOI:10.35774/app2024.01.245
УДК 343.34

Роман Олійничук,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри безпеки та правоохоронної
діяльності Західноукраїнського
національного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4228-1384>

Ігор Метельський,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнського національного
університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8518-9321>

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Розглянуто деякі особливості використання стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Проаналізовано погляди науковців на категорії, які стосуються особливостей використання стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Обґрунтовано важливість та доцільність використання можливостей стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Досліджено деякі особливості використання стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Оцінено важливість та доцільність використання можливостей стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Зроблено ряд відповідних авторських висновків щодо деяких особливостей використання стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану.

Ключові слова: стратегічний кримінальний аналіз, негласні слідчі (розшукові) дії, планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, кримінальне правопорушення, воєнний стан, досудове розслідування, розкриття та розслідування злочинів.

Oliynychuk R., Metelskyi I.

Some peculiarities of using strategic criminal analysis in planning and conducting covert investigative (detective) actions under martial law

Some features of the use of strategic criminal analysis during the planning and implementation of covert investigative (research) actions in the conditions of martial law are considered. The views of scientists on the categories related to the specifics of using strategic criminal analysis during the planning and implementation of covert investigative (search) actions in the conditions of martial law were analyzed. The importance and expediency of using the possibilities of strategic criminal analysis during the planning and conducting of covert investigative (research) actions in the conditions of martial law are substantiated. Some features of the use of strategic criminal analysis during the planning and implementation of covert investigative (research) actions under martial law conditions have been studied. The importance and expediency of using the possibilities of strategic criminal analysis during the planning and conducting of covert investigative (search) actions in the conditions of martial law are assessed. A number of relevant author's conclusions have been drawn regarding some features of the use of strategic criminal analysis during the planning and implementation of covert investigative (search) actions in the conditions of martial law.

An essential indicator of the effectiveness of the work of law enforcement agencies is the improvement of the quality level of their activities in terms of forecasting the development of events in the future. It is the ability and ability of law enforcement officers to predict the development of crime in the long term that will help them better «arm» for a more effective fight against this negative social phenomenon.

In this aspect, special attention should be paid to the importance and expediency of using the capabilities of

strategic criminal analysis when planning and carrying out covert investigative (research) actions under martial law, which will later play an important role in the fight against crime.

Keywords: *strategic criminal analysis, undercover investigative (detective) actions, planning and carrying out undercover investigative (detective) actions, criminal offense, martial law, pre-trial investigation, detection and investigation of crimes.*

Постановка проблеми. Глобальні інформаційні процеси на сьогоднішній день стали невід’ємною частиною нашого повсякденного, поспішного та суєтливого життя. Необмежена кількість джерел різноманітної інформації потребує швидкої обробки. А для того, щоб успішно переробляти всі ці безмежні потоки інформації та приймати мудрі і правильні рішення, потрібна допомога кваліфікованих фахівців у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення, особливо тоді, коли мова йде про оперативне та вдале розкриття кримінальних правопорушень. У цьому контексті правоохоронці мають сучасну та ефективну «зброю» – негласні слідчі (розшукові) дії. Оскільки, саме, від професійно правильного та якісного їх планування і проведення багато в чому залежить розкриття злочину. Але для цього правоохоронцям необхідно скористатися інформаційною допомогою та інформаційно-аналітичним супроводом з метою швидкої та професійної консолідації і обробки необхідної інформації. Особливого значення набуває боротьба з кримінальними проявами в умовах воєнного стану, коли правоохоронцям часто бракує, а інколи взагалі відсутня інформація, яка б змогла полегшити розкриття та розслідування того, чи іншого злочину.

Суттєвим показником ефективності роботи правоохоронних органів є підвищення рівня якості їхньої діяльності щодо прогнозування розвитку подій у майбутньому. Саме вміння та здатність правоохоронців спрогнозувати розвиток злочинності у довгостроковій перспективі допоможе їм краще «озброїтися» для більш ефективної боротьби із цим негативним соціальним явищем.

В цьому аспекті особливої уваги слід приділити важливості та доцільності використання можливостей стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану, що в подальшому відіграє важливу роль у боротьбі зі злочинністю.

Теперішня динаміка злочинної активності, на жаль, вказує про низьку ефективність прогностичної роботи правоохоронних органів та недостатнє інформування і інформаційно-аналітичний супровід досудового розслідування, особливо щодо планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану.

Практика сьогодні свідчить про незначне використання, а інколи прямого ігнорування і фактичної недовіри до інформаційно-аналітичних можливостей, в тому числі і до можливостей стратегічного кримінального аналізу, як необхідного інструментарію для подальшого успішного планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій з метою швидкого та ефективного розкриття та розслідування злочинів. Тому дане дослідження є достатньо актуальним, так як воно пов’язане із дослідженням і визначенням важливості та доцільності використання можливостей стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання, які пов’язані із використанням можливостей стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану у своїх працях розглядали українські вчені, такі як Д. Поліщук, О. Фаріон, К. О. Сандул, Р. В. Білоус, В. І. Василичук та О. В. Таран, І. А. Федчак, В. В. Моца, О. В. Власюк, П. Цигикал, О. С. Кіреєва, О. С. та інші. Зокрема, Д. Поліщук у своєму науковому здобутку дослідив стратегічний кримінальний аналіз терористичної загрози прикордонній безпеці та визначення ступеня впливу її чинників на стан інтегрованого управління кордонами в пунктах пропуску для міжнародного сполучення [1]. О. Фаріон у своїй науковій праці розглянув метод стратегічного кримінального аналізу загроз прикордонній безпеці України [2]. К. О. Сандул у своїй праці розглянув форми оперативного кримінального аналізу [3]. Р. В. Білоус, В. І. Василичук та О. В. Таран у своєму науковому дослідженні звернулися до питання про використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування [4]. Навчальний посібник І. А. Федчака присвячений теоретичним розробкам та практичним рекомендаціям у сфері кримінального аналізу [5]. В. В. Моца акцентував свою увагу на теоретико-методологічних засадах використання кримінального аналізу оперативними підрозділами правоохоронних органів України [6]. О. В. Власюк у своїй науковій праці дослідив виникнення та становлення кримінального аналізу в боротьбі зі злочинністю [7]. П. Цигикал у своєму науковому дослідженні розглянув кримінальний аналіз як елемент системи інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності [8]. В свою

чергу, Кіреєва О. С., у своєму науковому здобутку приділила увагу кримінальному аналізу як одному з елементів у системі протидії терористичним загрозам [9].

Однак, незважаючи на досить вагомі та продуктивні наукові здобутки у цьому напрямі, багато аспектів даної проблематики, зокрема питання щодо важливості та доцільності використання можливостей стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану залишаються малодослідженими та спірними, особливо в їхньому практичному застосуванні.

У зв'язку з цим, **метою** цієї наукової статті є дослідження і визначення важливості та доцільності використання можливостей стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану з метою їхнього подальшого врахування і застосування в практичній діяльності правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою ділянкою у роботі правоохоронця є профілактична діяльність. Адже будь-який злочин легше попередити, ніж потім його розкривати.

Для того щоб вчасно попередити та запобігти вчиненню кримінальних правопорушень і бути завжди на крок попереду від правопорушників, а також для полегшення розкриття злочинів у майбутньому, правоохоронцям завжди потрібна кваліфікована допомога фахівців у сфері інформаційно-аналітичної діяльності.

Вагомим внеском для збору, об'єднання та обробки оперативної інформації може бути використання у правоохоронній діяльності можливостей стратегічного кримінального аналізу. Адже кримінальний аналіз (особливо – стратегічний кримінальний аналіз) на даний час є беззаперечною допомогою у повсякденній боротьбі із криміногенними елементами. Варто відзначити, що стратегічний кримінальний аналіз лежить в основі довгострокового планування правоохоронних заходів, особливо, якщо це стосується планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій на невизначений у майбутньому період часу.

Оперативне та успішне розкриття кримінальних правопорушень часто залежить не тільки від правильного вибору тієї чи іншої негласної слідчої (розшукової) дії, але й від фахового та висококваліфікованого її планування і проведення. Це потребує суттєвої інформаційної допомоги та інформаційно-аналітичного супроводу. Особливо, коли боротьба із криміналітетом відбувається в умовах воєнного стану, коли правоохоронцям інколи не вистачає необхідної інформації, яка б суттєво допомогла у розкритті злочину.

Правове регулювання проведення та загальні положення про НСРД передбачено у кримінальному процесуальному кодексі (далі – КПК) України як «дієвий інструментарій для виконання таких завдань кримінального провадження, як захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, а також забезпечення швидкого і повного розслідування та судового розгляду з тим, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура» [10].

Негласні слідчі (розшукові) дії – це «різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК» [10].

Особливого значення набуває використання можливостей НСРД під час попередження та запобігання вчиненню кримінальних правопорушень, а також їх розслідування в умовах воєнного стану.

Законом України «Про правовий режим воєнного стану», поняття «воєнний стан» визначається, як «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [11].

Слушною є думка К. О. Сандул, про те, що успіх виявлення та розкриття будь-якого злочину багато в чому залежить не тільки від оперативного працівника, але й від роботи кримінального аналітика [3, с. 161].

І. А. Федчака вдало відзначає, що стратегічний кримінальний аналіз – це «ідентифікація та оцінювання кримінальних загроз особі, суспільству, державі, метою яких є визначення пріоритетів вразливості

правоохоронної системи або середовища та формування управлінських рішень на довгостроковий період щодо запобігання вчиненню кримінальних правопорушень і протидії злочинності (виявлення тенденцій, закономірностей, прогнозування розвитку встановлених загроз за великий період часу тощо)» [5, с. 201].

Адже, як стверджує науковець, «стратегічна аналітика займається довгостроковими проблемами та завданнями, такими як виявлення головних кримінальних особистостей або злочинних синдикатів прогнозів зростання злочинної діяльності й установа пріоритетів у правоохоронній діяльності» [5, с. 202].

Висновки. У результаті проведених досліджень можна зробити висновки про важливість та доцільність використання можливостей стратегічного кримінального аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану, а саме:

успішне застосування можливостей стратегічного аналізу під час планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, особливо в умовах воєнного стану відкриває більші можливості правоохоронцям, щодо використання необхідної інформації та наявних ресурсів для довгострокової перспективи у боротьбі зі злочинністю;

стратегічний кримінальний аналіз має прямий та безпосередній зв'язок із процесом планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, як в умовах воєнного стану, так і в період післявоєнної відбудови, адже він є основою для стратегічного планування в правоохоронній сфері та надає підтримку співробітникам правоохоронних органів для вдосконалення методів боротьби із злочинними проявами;

стратегічний кримінальний аналіз є основою для прийняття рішень у сфері правоохоронної діяльності, які можуть мати наслідки у довгостроковій перспективі як на національному, так і на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Поліщук Д. Стратегічний кримінальний аналіз терористичної загрози прикордонній безпеці та визначення ступеня впливу її чинників на стан інтегрованого управління кордонами в пунктах пропуску для міжнародного сполучення. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Військові та технічні науки.* 2021. №4. С. 91-111.
2. Фаріон О. Метод стратегічного кримінального аналізу загроз прикордонній безпеці України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Військові та технічні науки.* 2020. №2. С. 223-241.
3. Сандул К. О. Форми оперативного кримінального аналізу. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України.* 2018. № 15. С. 160-166.
4. Білоус Р. В., Василичук В. І., Таран О. В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2021. № 1. С. 131-137.
5. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ. 2021. 288 с.
6. Моца В. В. Теоретико-методологічні засади використання кримінального аналізу оперативними підрозділами правоохоронних органів України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2022. Вип. 73(2). С. 141-147.
7. Власюк О. В. Кримінальний аналіз у боротьбі зі злочинністю: виникнення та становлення. *Університетські наукові записки.* 2012. № 4. С. 351-356.
8. Цигикал П. Кримінальний аналіз як елемент системи інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Військові та технічні науки.* 2017. № 2. С. 234-240.
9. Кіреєва О. С. Кримінальний аналіз як один з елементів у системі протидії терористичним загрозам. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Військові та технічні науки.* 2017. № 4. С. 143-157.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 15.12.2023).
11. Про правовий режим воєнного стану : Закон України № 389-VIII від 12. 05. 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 15.12.2023).

References

1. Polishchuk, D. (2021). Stratehichnyy kryminal'nyy analiz terorystychnoyi zahrozy prykordonniy bezpetsi ta vyznachennya stupenya vplyvu yiyi chynnykiv na stan intehrovanoho upravlinnya kordonamy v punktakh propusku dlya mizhnarodnoho spoluchennya [Strategic criminal analysis of the terrorist threat to border security and determining the degree of influence of its factors on the state of integrated border management at checkpoints for international traffic]. *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy. Seriya : Viys'kovi ta tekhnichni nauky – Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Series: Military and technical sciences, 4*, 91-111 [in Ukrainian]
2. Farion, O. (2020). Metod stratehichnoho kryminal'noho analizu zahroz prykordonniy bezpetsi Ukrainy [The method of strategic criminal analysis of threats to the border security of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy. Seriya : Viys'kovi ta tekhnichni nauky – Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Series: Military and technical sciences, 2*, 223-241 [in Ukrainian]
3. Sandul, K. O. (2018). Formy operatyvnoho kryminal'noho analizu [Forms of operational criminal analysis]. *Visnyk Pivdennoho rehional'noho tsentru Natsional'noyi akademiyi pravovykh nauk Ukrainy – Bulletin of the Southern Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, 15*, 160-166 [in Ukrainian]
4. Bilous, R. V., Vasylynychuk, V. I. & Taran O. V. (2021). Vykorystannya metodiv kryminal'noho analizu pid chas operatyvnoho provadzhennya ta dosudovoho rozsliduvannya [Use of criminal analysis methods during operational proceedings and pre-trial investigation]. *Naukovyy visnyk Natsional'noyi akademiyi vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs, 1*, 131-137 [in Ukrainian]
5. Fedchak, I. A. (2021). *Osnovy kryminalnoho analizu [Fundamentals of criminal analysis]*. Lviv: Lvivsky derzhavnyy universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].
6. Motsa, V. V. (2022). Teoretyko-metodolohichni zasady vykorystannya kryminal'noho analizu operatyvnymy pidrozdilamy pravookhoronnykh orhaniv Ukrainy [Theoretical and methodological principles of the use of criminal analysis by operational units of law enforcement agencies of Ukraine]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Pravo – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Law, 73(2)*, 141-147 [in Ukrainian]
7. Vlasyuk, O. V. (2012). Kryminalnyy analiz u borotbi zi zlochynnistyuu: vynyknennya ta stanovlennya [Criminal analysis in the fight against crime: origin and development]. *Universytetski naukovy zapysky – University scientific notes, 4*, 351-356 [in Ukrainian]
8. Tsyhykal, P. (2017). Kryminalnyy analiz yak element systemy informatsynoho zabezpechennya operatyvno-rozshukovoyi diyal'nosti [Criminal analysis as an element of the system of information support of operational and investigative activities]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy. Ser. : Viyskovi ta tekhnichni nauky – Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Ser. : Military and technical sciences, 2*, 234-240 [in Ukrainian]
9. Kireyeva, O. C. (2017). Kryminalnyy analiz yak odyin z elementiv u systemi protydyi terorystychnym zahrozam [Criminal analysis as one of the elements in the system of combating terrorist threats]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy. Ser. : Viys'kovi ta tekhnichni nauky – Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Ser. : Military and technical sciences, 4*, 143-157 [in Ukrainian]
10. Kryminalnyy protsesualnyy kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian]
11. Zakon Ukrainy «Pro pravovyy rezhym voyennoho stanu» [The Law of Ukraine «About the legal regime of martial law»]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 30.01.2024 р.